

Helse- og omsorgsdepartementet
Pb. 8011 Dep
0030 Oslo

22.12.2009

Høring om alkoholloven

NHO Reiseliv, som representerer 2300 bedrifter innen bransjene overnatting, servering, opplevelse og destinasjoner, vil med dette avgi høringsuttalelse til foreslåtte endringer i alkoholloven (departementets høringsbrev av 22.09.2009, ref. 200904256-/HHR).

Høringsuttalelsen under vil lede frem til følgende hovedkonklusjoner:

- NHO Reiseliv går sterkt imot reduksjon i nasjonal, maksimal åpningstid fra 03 til 02, da dette sterkt reduserer bedriftenes evne til å drive lønnsomt og det ikke kan ses sannsynliggjort at en slik innstramming evner å redusere vold
- NHO Reiseliv går imot kontrollørers rett til "inndragning på stedet", da dette truer serveringsstedenes rettssikkerhet

Generelle betraktninger

NHO Reiseliv er svært kritisk til den prosess som har ført frem til de forslag om endringer i alkoholloven som nå foreligger. Reiselivet har ikke vært involvert i denne prosessen, og hensyn til dette er heller ikke ivaretatt. NHO Reiseliv stiller seg uforstående til at et lovforslag som i prinsippet kun regulerer reiselivets rammevilkår, er fremmet uten noen som helst utredning eller analyse av hvilke konsekvenser det vil få for denne næringen.

NHO Reiseliv finner det videre oppsiktsvekkende at en næring som regjeringen i sin regjeringserklæring regner for en av fem der den skal satse særskilt, ensidig underlegges strengere reguleringer og derigjennom lavere lønnsomhet gjennom det forslag som nå foreligger. Uten kompensierende tiltak for å bedre lønnsomhet, kan ikke forslaget anses som annet enn uansvarlig for reiselivets del, og i strid med regjeringens øvrige reiselivssatsing.

Vi registrerer at regjeringen verken har ønsket å drøfte dette med reiselivet, eller imøtekomme vår invitasjon til samarbeid om å belyse konsekvensene av den delen av lovforslaget som omfatter redusert maksimal skjenketid. Det er på sin plass å minne om et av de mest sentrale punktene i regjeringens egen strategi for reiseliv, "Verdifulle opplevelser":

"Regjeringens mål er å bedre koordineringen av den offentlige innsatsen på reiseliv og styrke samarbeidet med og i reiselivsnæringen."

Samarbeid må gjelde også for alkoholpolitiske spørsmål. Det gjøres oppmerksom på at dette ikke kan være så vanskelig: I Sverige, da forslag om ny alkohollov ble forelagt regjeringen i mars 2009, skjedde dette med bakgrunn i et arbeid hvor næringen selv (NHO Reiselivs søsterorganisasjon SHR) deltok etter invitasjon fra svenske myndigheter.

Til de enkelte punkter i høringsnotatet:

Maksimaltider for skjenking av alkoholholdig drikk

NHO Reiseliv har siden høsten 2008 vært kjent med at regjeringen ønsket å fremme forslag om å redusere den maksimale skjenketiden for alkoholholdig drikk med en time fra kl. 0300 til kl. 0200. Bakgrunnen skal være å begrense den påstått økende volden relatert til skjenking av alkohol.

NHO Reiseliv stiller seg bak regjeringens ønske om et tryggere uteliv, men kan ikke se at dette målet oppnås gjennom forslaget som er fremmet. Det finnes riktignok forskningsrapporter som beskriver sammenheng mellom *alkohol* og omfang av vold, men det er liten kunnskap om sammenhengen mellom *skjenketid* og omfang av vold. De undersøkelser som er gjort, er utenlandske, og NHO Reiseliv kan vanskelig akseptere at norsk reiselivs rammevilkår skal settes på bakgrunn av kunnskap som er utviklet på basis av studier som ikke er tilpasset norske forhold.

Reiselivet representerer neppe mer enn ca. 15 % av alkoholkonsumet i Norge, og denne delen av konsumet (skjenking) er underlagt streng offentlig kontroll. Det øvrige (i underkant av 90 %) utgjøres av salg gjennom Vinmonopolet og dagligvareforretninger, der kun salget og ikke konsumet kontrolleres. I denne andelen ligger også uregistrert konsum.

Det finnes ikke tilgjengelig statistikk som viser fordeling av alkoholomsetning fordelt på salgssteder og skjenkesteder. Statens Institutt for Rusmiddelforskning (SIRUS) har data som belyser noe av situasjonen m.h.t. tilgjengelighet til alkohol:

- Antall vinmonopolutsalgssteder har i perioden 1980 – 2008 økt fra 87 til 239.
- Antall salgssteder for øl har økt sterkt i samme periode – fra 2869 til 4176, men har gått ned fra 4775 i 1993, noe som for en stor del skyldes nedleggelse av dagligvarebutikker.
- Antall skjenkesteder har i perioden 1980 - 2007 økt fra 2439 til 7332.

I SIRUS-rapport nr. 2/2007 konstateres det at veksten i antall drikkesituasjoner hjemme eller borte hos venner var sterkere enn veksten i antall drikkesituasjoner på utesteder. Mens 28 % av alle drikkesituasjonene foregikk på et utested i 1994, var andelen sunket til 19 % i 2004. Det er grunn til å anta at denne utviklingen vil forsterkes ved å redusere skjenketiden, og det er grunn til å stille spørsmål ved hvilken virkning økt hjemmekonsum vil få for omfang, hyppighet og arten av vold. Det minnes om at konsum av alkohol i hjemmet ikke er underlagt noen kontroll, slik konsum av alkohol på et serveringssted er det. Det foreslåtte tiltaket synes derfor lite dekkende i forhold til målet om å redusere volden.

NHO Reiseliv registrerer at ulike politikamre rapporterer om hvilke følger redusert skjenketid får for omfang av vold, da for siste halvår i 2009 da flere kommuner endret skjenketidsbestemmelsene. Vi ser at rapportene fra politikamrene ikke er entydige noen vei, og setter spørsmål ved anvendt metode for slik rapportering fra politikamrene. NHO Reiseliv mener det vil være hensiktsmessig å utvikle god, kvalitetssikret statistikk på dette området, og vil utfordre departementet til å sette i gang arbeid med dette. Vi kan imidlertid ikke se at politiet, som må være en troverdig aktør på dette området, har de rette verktøy til å fylle denne rollen per i dag.

Videre vil NHO Reiseliv påpeke alvorligheten av å stramme inn reiselivets rammebetingelser gjennom innskrenking i nasjonale maksimaltider for skjenking, uten forutgående undersøkelse av hvilke følger dette vil få for den bedriftsøkonomiske lønnsomheten, antall arbeidsplasser, mangfold, kvalitet og seriøsitet i reiselivet.

I det fremmede forslaget heter det at "forslaget må antas å kunne ha negative konsekvenser for næringen". Som eksempel på slike negative konsekvenser kan som eksempel nevnes en av NHO Reiselivs medlemsbedrifter, som har vært utsatt for redusert skjenketid fra 03 til 02 etter 1. 10.2008. Omsetningen gikk her ned med 29 prosent, resultatet er redusert med 70 prosent. En slik reduksjon i resultat er for mange serveringssteder typisk. NHO Reiseliv mener derfor det ikke er for mye forlangt at regjeringen også utreder disse negative konsekvensene, slik det bør gjøres når beslutninger skal ivareta et helhetlig, samfunnsøkonomisk perspektiv.

Det gjøres også oppmerksom på at forslaget vil treffe langt flere bedrifter enn man tradisjonelt oppfatter som "skjenkested", og som ligger i et område der politiet har problemer med vold. Forslaget vil nemlig også regulere kurs- og konferansemarkedet, destinasjoner og opplevelsesbedrifter, kulturarrangementer, konserter, kongresser, brylluper etc. Av bedrifter som leverer tjenester som over, er mange av landets distriktshoteller. NHO Reiseliv frykter at en endring i maksimaltiden for skjenking skal endre markedets adferd, og flytte arrangementer til arenaer som ikke er underlagt lovens kontroll (privat, ferger som ikke er underlagt samme regulering, et annet land). De økonomiske konsekvensene for bedrifter som rammes av dette, kommer i tillegg til redusert inntjening av salg av alkohol.

Redusert lønnsomhet og marked er heller ikke egnet til å tiltrekke større investorer til næringen. Det vil ramme kvalitet og kan hende også seriøsitet, like mye som bevaring av arbeidsplasser/utviklingen av nye.

NHO Reiseliv kan ikke se det verken bevist eller sannsynliggjort at endring i maksimal skjenketid fra 03 til 02 vil medføre mindre vold, eller at den ikke kun flyttes i tid. Vi kan heller ikke se det utredet hvilke konsekvenser økt hjemmekonsum vil få for volden. Sett i sammenheng med manglende utredning av hvilke økonomiske konsekvenser redusert skjenketid vil få for reiselivet i by og land, er NHO Reiseliv sterkt imot forslaget slik det her er fremmet.

NHO Reiseliv kan ikke se hvilke samfunnsøkonomiske gevinster forslaget sannsynliggjør å ha, slik det foreligger i dag, og ber om at forslaget trekkes tilbake. Det bør i stedet innledes samarbeid mellom myndighetene, reiselivet og salgssiden for å identifisere tiltak for å redusere vold som følge av konsumert alkohol.

Dersom forslaget skulle bli vedtatt slik det foreligger, forventer NHO Reiseliv

- at det gis en dispensasjonsadgang for enkeltanledninger og sluttede selskaper
- at endringene ikke trer i kraft før etter utløpet av inneværende bevillingsperiode
- at det utarbeides retningslinjer og settes i gang arbeid for kvalifisert evaluering av tiltakets konsekvenser i forhold til målet om redusert vold

Kontroll, kompetanse og kontradiksjon – inndragning på stedet

Det vises til høringsutkastets side 11. NHO Reiseliv finner forslaget om en prøveordning der kontrollører kan gis kompetanse til å inndra salgs- eller skjenkebevilling på stedet, fullstendig uakseptabelt. I tillegg til at forslaget hviler på en forfeilet oppfatning av det enkelte tilfelles skaderisiko, sett i et større perspektiv, fratar det også bevillingshaver basale rettsikkerhetsgarantier som bør være forbeholdt overtredelser av langt større alvorlighetsgrad enn enkeltstående brudd på alkoholloven.

I høringsutkastet argumenteres det også med tilgjengeligheten til alkohol, skadevirkninger av dette og betydningen for totalkonsum. Det vises til redegjørelse om dette i kapittelet over, hvor det vises at skjenket alkohol ikke utgjør noen stor andel av totalkonsumet. Derav manglende samsvar mellom lovens formål, skjenking og foreslåtte sanksjoner.

NHO Reiseliv presiserer for ordens skyld at vi med dette ikke mener å undervurdere den risiko skjenking i strid med alkohollovens regler i enkelte tilfeller vil kunne innebære. Men i de tilfeller dette skjer, må skjenkestedene kunne forvente og forlange at kommunen behandler overtredelsen i samsvar med gjeldende saksbehandlingsregler, herunder reglene for god forvaltningsskikk. Og dette også på en slik måte at skjenkestedets rettssikkerhet ivaretas og atter at konsekvensene av et eventuelt brudd undergis det skjønne og de prinsipper som de nevnte regler definerer. Dette innebærer blant annet at saken utredes så godt som mulig i samsvar med forvaltningsloven § 17, at parten gis innsyn i sakens dokumenter jf nevnte lov § 18, og ikke minst at parten gis en reell mulighet til å komme til orde med sin egen versjon av saken samt anførsler knyttet til eventuell sanksjon, slik det forutsettes både etter forvaltningsloven og ikke minst etter alkohollovens saksbehandlingsregler.

Næringen kan verken leve med, eller akseptere, at en etter vår oppfatning ukorrekt konklusjon basert på de faktiske omstendigheter, skal lede til at man fratras enhver form for kontradiksjon og mulighet til å ivareta egen rettssikkerhet. Vi bemerker til dette at skjenkestedenes rettssikkerhet allerede er vesentlig redusert da de forhold som avdekkes ved en kontroll ofte ikke lar seg etterprøve. Ofte har den gjest som anføres å ha blitt skjenket eller har opptrådt åpenbart påvirket forlatt stedet når kontrollørene gir seg til kjenne og gir sin muntlige redegjørelse for hva de har observert. På et skjenkested med et stort antall gjester er det da ofte rent faktisk ikke mulig å ta stilling til kontrollørenes påstander. Retten til kontradiksjon knyttet til sakens faktum blir da illusorisk. Dette er en alvorlig inngripen i skjenkestedets rettssikkerhet, en inngripen som altså er til stede allerede i dag. Hverken næringen eller dens bidrag til alkoholens skadevirkninger er av en slik karakter at man ytterligere kan forsvare å forringe rettssikkerheten.

Retten til kontradiksjon er både et grunnleggende straffe- og forvaltningsrettslig prinsipp. Blant annet har EF-domstolen anført dette som et meget viktig element i de prinsipper for forvaltningen som er utledet på grunnlag av en generalisering av reglene i medlemsstatens forvaltningsrett. Videre kan kravet til en kontradiktorisk forvaltningsprosess, i følge menneskerettighetsdomstolen, også utledes av EMK. Domstolen har i tilknytning til art. 8 uttalt at forvaltningsinngrep ikke kan oppfylle kravet til å være *"nødvendig i et demokratisk samfunn"* hvis ikke parten er varslet og gitt anledning til å vareta sine interesser (R v. United Kingdom, Judgement 8 July 1987, Series A no 120 A and B and 121 A to C).

Det registreres at departementet på side 11 refererer fra Sirius' årlige undersøkelse av kommunenes forvaltning av alkoholloven 2008, hvor det fremgår at kontrollen med skjenkebevillingene *"i liten grad avdekker lovbrudd og at lovbrudd som avdekkes, sjelden får konsekvenser"*. Konklusjonen er gledelig og viser for det første at skjenkestedene tar sin rolle på alvor og videre at man i stor grad klarer å innrette seg i samsvar med lovens krav. Dernest viser den også at kommunene, i de tilfellene hvor brudd avdekkes, ikke finner bruddene så vidt alvorlige at de burde lede til inndragning.

Det er således uforståelig for NHO Reiseliv at man med dette som bakgrunnsteppe likevel finner å ville åpne for å pålegge skjenkestedene rammebetingelser som totalt tilsidesetter saksbehandlingsprinsipper som man ellers finner selvfølgelig.

Sett hen til Sirius' rapport fremstår det som et paradoks når man vil åpne for mulighet til å stenge et skjenkested med umiddelbar virkning. Etter vår oppfatning burde Sirius' rapport snarere lede til den konklusjon at man har funnet en måte å håndtere skjenkebevillingene på som i det store og hele fungerer bra. Fokus burde heller være på ytterligere kompetanseheving for skjenkestedene og for kommunene, herunder kontrollørene.

Den hjemmel man i dette tilfelle søker nedfelt har man for øvrig til en viss grad allerede i serveringslovens Kap 4, spesielt dens § 18. Som det fremgår av denne kan kommunen straks sette en serveringsbevilling ut av kraft inntil videre dersom dette på visse vilkår er nødvendig, og det er grunn til å anta at bevillingen vil bli inndratt. Et bortfall av serveringsbevillingen, enten dette er midlertidig eller

permanent, medfører også at retten til å skjenke alkohol faller bort. Som regelen illustrerer er dette en hjemmel for de meget alvorlige tilfeller og dette antas også å være årsaken til at NHO Reiseliv ikke er kjent med at den brukes i særlig grad. Dette tilsier imidlertid etter vår oppfatning at det verken er praktisk eller rettslig behov for en enda mer inngripende parallell i alkoholloven.

En hjemmel hvor kontrollørene skal gis anledning til å stenge skjenkestedet med umiddelbar virkning har sine paralleller i eksempelvis matloven. Videre er offentlige myndigheter gitt hjemler til umiddelbar håndheving av vedtak innenfor områder som psykisk helsevern, barnevern og ved ordensmessige forføyninger av f eks politi og brannvesen. Altså tilfeller hvor vedtakssituasjonen fordrer umiddelbar inngripen av hensyn til liv og helse.

En eventuell overtredelse av alkoholloven fra et skjenkesteds side er etter vår oppfatning overhodet ikke i nærheten av å skulle sammenlignes med nevnte forhold. Dette gjelder sågar ved skjenking til mindreårige som er av de mest alvorlige former for overtredelser ved et skjenkested. Med dette mener vi naturligvis ikke å bagatellisere slike overtredelser, men eventuelle sanksjoner overfor skjenkestedene bør skje etter en god og ryddig saksbehandling. Det er ikke gitt at et skjenkested subjektivt sett er mye å klandre selv om man objektivt sett har skjenket en mindreårig. Dette kan eksempelvis skyldes at vedkommende gjest har fremlagt falsk identifikasjon av en slik karakter at dette ikke er gjennomskuelig for skjenkestedets ansatte. At man likevel kan risikere en sanksjon i et slikt tilfelle er man innforstått med. En slik sanksjon bør imidlertid ikke være den samme dersom skjenkestedet ikke en gang har anmodet om legitimasjon eller enda mer alvorlig, om man har skjenket vedkommende til tross for positiv kunnskap om vedkommendes alder. De forutsetninger for en eventuell sanksjon som man i et slikt tilfelle står overfor forutsetter en saksbehandling hvor rettsikkerhet og kontradiksjon er sentral. Det vil man ikke få dersom en inndragning skal foretas der og da. I så fall er vi redd for at de to beskrevne faktum vil ende med én og samme sanksjon.

Et annet forhold som burde tilsi at man avstår fra å innføre en rett til umiddelbar stengning er at kontrollørene oftest ikke innehar en kompetanse som tilsier at man bør innvilges et slikt maktmiddel. Det har etter hvert blitt praksis for at kontrollene gjennomføres av personell fra vaktelskaper og disse innehar etter det NHO Reiseliv erfarer, ofte ingen annen relevant formalkompetanse enn kursing i alkoholloven. Det registreres at departementet mener at en inndragningshjemmel forutsetter ytterligere opplæring, eksempelvis i forvaltningsrettslige regler og bevis. Etter vår oppfatning er dette likevel ikke tilstrekkelig til at man skal gi kommunens oppdragstakere hjemmel til med umiddelbar virkning å gripe inn i det som tradisjonelt hører til kommunens egen administrasjon å utføre.

Det er videre et ytterligere moment som etter vår oppfatning tilsier at man bør avstå fra å gi hjemmel til umiddelbar inndragning, nemlig det at de vurderinger som vil ligge til grunn for en umiddelbar reaksjon nesten alltid vil basere seg på skjønn. For det første vil kontrollørene måtte skjønne over faktum. Var vedkommende som ble skjenket "åpenbart påvirket" eller bare påvirket? Ble vedkommende skjenket på en slik måte at vedkommende "sto i fare for å bli åpenbart påvirket"? Videre vil kontrollørene måtte skjønne over sanksjonen i den forstand at de må vurdere om dette er så vidt alvorlig at umiddelbar inndragning burde bli konsekvensen eller om man skal behandle dette på vanlig måte med ettersending av kontrollrapport samt etterfølgende administrativ behandling. Dette er altså utpreget skjønnsmessige vurderinger som presumptivt vil måtte foretas en sen nattetid med både gjester og ansatte i umiddelbar nærhet. Verken skjenkestedet, kontrollørene eller samfunnet som sådan er tjent med denne formen for saksbehandling.

Vi registrerer at departementet på s 25 uttrykker at "*det kan tenkes at kommunen kan komme til at det vedtak fattet av kontrollør ikke er gyldig eller i uoverensstemmelse med den alkoholpolitikken kommunen fører*" og herunder også at et etterfølgende vedtak kan "*forkorte inndragelsesperiodens lengde*". NHO Reiseliv er imidlertid redd for at dette nok vil tilhøre sjeldenhetene. Dersom en urett er begått ved at det hefter så vidt store mangler ved en umiddelbar inndragning at denne er ugyldig har vi ikke tillit til at alle kommuner umiddelbart vil innrette seg i samsvar med dette. Dette gjelder også dersom kommunen i ettertid ser at inndragningsperioden har blitt lengre enn forseelsen strengt tatt kvalifiserer til. Både forholdene knyttet til ugyldighetsvurderingen og til en vurdering av inndragningsperiodens lengde er så vidt skjønnsbaserte at vi frykter at kommunen(e) vil innta en holdning basert på at man ønsker å forsvare

det vedtak som i realiteten allerede er fattet. Dette vil i så fall kunne lede til strengere resultater enn det en uhildet og ryddig saksbehandlingsprosess ville lede til.

For så vidt gjelder saksbehandlingen i ettertid av en umiddelbar inndragning må denne naturligvis følge de alminnelige prinsipper for saksbehandling.

På denne bakgrunnen er det NHO Reiselivs oppfatning at en rett til umiddelbar inndragning av skjenkebevillingen verken kan forsvares ut fra det alkoholpolitiske ønske om å begrense skadevirkningen av alkohol eller ut fra de erfaringer man har med kontrollen slik den foregår i dag. Når allerede begrunnelsen for en innskrenkning svikter og videre når en umiddelbar sanksjon ikke har annet resultat enn at det skal "svi der og da", fremstår en slik hjemmelsadgang fullstendig formålsløs.

Departementet må erindre at også de som driver innenfor skjenkenæringen har et ansvar for investeringer og arbeidsplasser. En umiddelbar inndragning av bevillingen vil naturligvis relativt umiddelbart gjøre det umulig å oppfylle bestående arbeidskontrakter med de meget alvorlige konsekvenser dette vil kunne få for den enkelte. Videre vil dette lede til uopprettelige skader dersom kommunen i ettertid skulle komme til at det likevel ikke var grunnlag for en umiddelbar inndragning.

Rammevilkårene som er næringen til del er allerede meget strenge, dette til tross for at serveringsnæringen representerer det de aller fleste av befolkningen oppfatter som et sentralt gode, nemlig mat, drikke og hygge. NHO Reiseliv har forståelse for at man til tross for at alkohol er en lovlig vare, også må se til de negative helsemessige konsekvensene den kan ha, og at dette til en viss grad nødvendigvis gjør spesielle bestemmelser knyttet til omsetningen av alkohol. Vi har imidlertid ingen forståelse for forslaget om å gi hjemmel til å foreta inndragning på stedet, og anmoder derfor departementet om å avstå fra dette.

Aldersbestemmelsene (unntak for fagbrev og presisering av forholdet til alkoholsvak drikk)

Departementet ønsker å åpne for at personer med andre fagbrev enn kokk- og servitørfagbrev, kan unntas aldersbestemmelsene når det gjelder salg og skjenking av alkoholholdige drikker. Konkret foreslås at unntak fra aldersbestemmelsene utvides til også å omfatte resepsjonister med fagbrev. Høringsinstansene bes om en tilbakemelding på om det finnes andre fagbrev hvor samme hensyn gjør seg gjeldende.

NHO Reiseliv har lenge foreslått at også andre fagbrev enn kokk- og servitør bør omfattes av unntaket for aldersgrensene i alkohollovens § 1-5. Foruten fagbrev som kokk, servitør og resepsjonist, bør også fagbrev som reiselivsmedarbeider omfattes av unntaket for aldersgrensene for skjenking av alkoholholdig drikk, da de samme hensyn for å unnta de øvrige fagbrevene gjør seg gjeldende her.

I fagutdannelsen til reiselivs faget, skal lærlingen blant annet utvikle kompetanse i service- og vertskapsrollen, samt kompetanse i daglige arbeidsoppgaver knyttet til gjeldende regelverk i reiselivs faget. Fullført og bestått opplæring fører frem til fagbrev. Yrkestittelen er reiselivsmedarbeider. En person med denne utdannelsen vil være allsidig innenfor reiselivs faget, i den forstand at personen kan fylle mange ulike roller og vil "fange opp" områder som ikke tradisjonelt faller inn under områdene hotell og restaurant, men som for eksempel vil kunne omfattes av det som betegnes som opplevelsesnæringen.

En reiselivsmedarbeider med fagbrev vil bl.a. utføre frontfunksjoner og for eksempel arbeide i resepsjoner. I småskalabedrifter, som f.eks. gårdsturisme, vil en reiselivsmedarbeider møte gjester i alle situasjoner knyttet til denne opplevelsen. I begge eksempler vil reiselivsmedarbeideren kunne få befattning med servering av alkoholholdig drikk og vil ha kunnskap om skjenkebestemmelsene i alkoholloven.

Eksemplene viser etter vår mening at det også bør gjøres unntak fra aldersbestemmelsene for personer som innehar fagbrev som reiselivsmedarbeider, i tillegg til personer med fagbrev som servitør, kokk og resepsjonist.

Departementet foreslår at det fastsettes i forskrift hvilke fagbrev unntaket i alkohollovens § 1-5 skal omfatte. NHO Reiseliv er enig i dette og finner det naturlig at fagbrevene presiseres i alkoholforskriftens § 2-3 hvor unntaket for aldersbestemmelsene er nærmere presisert.

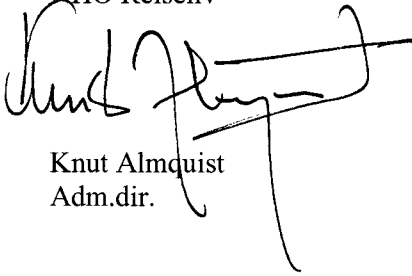
Det bør imidlertid i forskriften også presiseres at det ikke er kun etter endt opplæring at unntaket for fagbrev gjøres, men at unntaket fra aldersbestemmelsene også gjelder "under opplæring", slik det er presisert for kokk- og servitørfaget i forskriftens § 2-3 annet ledd. Forskriftens § 2-3 annet ledd må således også endres i tråd med forslaget til endringer i bestemmelsens første ledd.

Presisering av aldersbestemmelsen

NHO Reiseliv har ingen kommentarer til presiseringen som foreslås inntatt i § 1-5 om alkoholsvak drikk.

Med hilsen

NHO Reiseliv

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Knut Almquist', with a long horizontal stroke extending to the right.

Knut Almquist
Adm.dir.